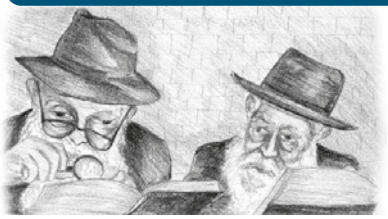
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ פרשת נשא ■ גיליון שבועות ■ תשפ"ד ■ גליון מס' 792

בחירת ישראל ומתן תורה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

לפי הפתגם שטבע רס"ג בספרו אמונות ודעות [מאמר ג ז']: **"אין אומתנו אומה אלא בתורותיה"**, משמע שיחודו של עם ישראל הוא מפני התורה, וכך משמע גם מדברי **הרמב"ם** [אגרת תימן] שכתב: **"שבתורה הזאת הבדילנו הבורא משאר בני העולם** שנאמר [דברים י טו]: 'רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכם מכל העמים כיום הזה'. ואין זה לפי שהיינו ראויים לכך, אלא בחסדו של הבורא וטובו שהתחסד אלינו והטיב לנו בשביל שקדמו לאבותינו מעשים טובים בידיעת הבורא ובעבודתו". ברם במקורות אחרים של רבותינו אנו מוצאים דעה אחרת כמו דברי המדרש [קה"ר א]: "רשב"י אומר: כתוב 'כי כימי העץ ימי עמי' ואין עץ אלא תורה שנאמר: 'עץ חיים היא', וכי מי נברא בשביל מי, התורה בשביל ישראל או ישראל בשביל התורה? לא תורה בשביל ישראל, ומה תורה שנבראת בשביל ישראל הרי היא קיימת לעולמי עולמים, ישראל **שנבראו בזכותם** על אחת כמה וכמה". וכעין זה מובא ב**"תנא דבי אליהו"** [אליהו רבה יד]: "פעם אחת הייתי עובר ממקום למקום, מצאני אדם אחד . . . ואמר לי: רבי, שני דברים יש בעולם ואני אוהבם בלבבי אהבה גמורה ואלו הן: תורה וישראל, אבל איני יודע איזה מהן קודם. אמרתי לו: בני, דרכן של בני אדם אומרים התורה קדמה אבל אני אומר: **ישראל קדמו**". וכדבריהם משמע גם מנוסח ברכת התורה שתחילה אנו אומרים: "אשר בחר בנו מכל העמים" ורק אח"כ אנו אומרים: "ונתן לנו את תורתו". או בתפילת המועדים: "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו ורוממתנו מכל הלשונות", ורק אח"כ אנו אומרים: "וקידשתנו במצוותיך וקרבתנו מלכנו לעבודתך".

המחלוקת הזו, האם ישראל נבראו בשביל התורה או התורה בשביל ישראל, ניתן לקשרה למחלוקת בין הרמח"ל והמהר"ל, כיצד נהיה עם ישראל לעם בחירה. לפי **הרמח"ל** [דרך ה' ח"ב פ"ד] בחירת ישראל היא תוצאה מחטא אדם הראשון, שהאנושות נפלה ממעלתה נפילה שלא תוכל להתעלות ממנה בכוחות עצמה, ולכן אחר החטא נקבע שחלק נבחר מהאנושות יהיה **השורש** ושאר האנושות **הענפים**, ו"השורש" הוא שיחזיר את האנושות למעלתה שקודם חטא האדם. ואכן מאז חטא אדם הראשון, בכל אותה העת בחנה ההשגחה העליונה את אישי האנושות, לראות מי מהם יכין את עצמו למעלה היותר רוממה של האנושות והוא שיבחר כעם מכלל האנושות להיקבע ל"שורש" יקר וטוב, וכמוהו יהיו צאצאיו הבאים אחריו. הבדיקה הזו התרחשה מאדם הראשון עד דור הפלגה, ובכל אותה תקופה לא חדלו להיות בעולם צדיקים דורשי אמת, כמו חנוך, מתושלח, שם ועבר, וכדומה, שהיו הולכים בדרך האמת ומזהירים את הרבים, ועל כולם נתעלה אבינו אברהם ע"ה והוא **נבחר במעשיו** להיות שורש האנושות במדרגתה העליונה. ובזכות אברהם נהיינו אנו לעם ישראל. אפשר לומר **שהרמב"ם** שכתב: "שהבורא התחסד אלינו והטיב לנו בשביל שקדמו לאבותינו מעשים טובים בידיעת הבורא ובעבודתו" שהוא נוקט בשיטת הרמח"ל.

למהר"ל [נצח ישראל פי"א] יש שיטה אחרת כיצד נבחרנו להיות "עם ישראל", לפי המהר"ל עם ישראל לא נבחר בגלל מעשים טובים אלא נברא לכתחילה בעת בריאת העולם כשאר היצורים שנבראו בבריאת העולם. והוא מוכיח שהבחירה הזו אינה קשורה להתנהגותו של אברהם - ממה שהתורה אצל נח מקדימה את צדקותו של נח לבחירתו ממה שכתוב תחילה: "אלה תולדות נח, נח איש צדיק תמים היה בדורותיו", ורק אח"כ כתוב שנח נבחר, לומר לנו שבחירתו של נח היא רק בגלל צדקותו, ולכן כשחטא נח התבטלה ממנו הבחירה. מה שאין כן אצל אברהם, שם אין התורה מזכירה כלל עם הופעתו את צדקותו, וכאשר הקב"ה אומר לו: "לך לך מארצך ממולדתך" אין אנו יודעים את טיבו של אברהם. לומר לנו שעם ישראל לא נבחר בגלל צדקתו של אברהם, אלא הוא יצירה אלקית

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שו"ת קיץ
ברכת שהחיינו על השמועה הטובה של שחרור החטופים
המשך בעמ' 2

פלוני אלמוני
בכל שנה לקראת קבלת התורה מחדש, אנו קוראים את מגילת רות...
המשך בעמ' 3

תודתו של דוד המלך
לפי מסורת חז"ל, יום לידתו ופטירתו של דוד המלך חל בחג השבועות...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
דואה למרחוק
כל מי שזכה לעצותיו וברכותיו של הרבי מלובביץ' יכול היה לחוש כיצד...
ללא אבידות
הסיפור הבא זכור היטב לרבים מאיתנו, חלפו מאז למעלה מחצי יובל שנים...
המשך בעמ' 6

שביבים
■ שלוש מדריגות
■ לפרשת נשא
■ ספר התורה של המלך ליום אחד
המשך בעמ' 9

שקדמה לבריאת העולם.

את המחלוקת הזו של המהר"ל והרמח"ל כיצד נבחר עם ישראל רואים אנו גם בהסבר שלהם את דברי חז"ל על הפסוק: "ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, הופיע מהר פארן" ששאלו בגמרא [ע"ז ב ב]: "מאי בעי (ביקש) בשעיר, מאי בעי בפארן? אמר רבי יוחנן: מלמד שהחזירה הקב"ה (את התורה) על כל אומה ולשון ולא קבלוה, עד שבא אצל ישראל וקבלוה". לפי **הרמח"ל**, לשיטתו, דברי הגמרא הם כפשוטם, שאחרי הבחירה של אברהם ניתנה לאומות העולם הזדמנות שנייה להיות גם הן ל"שורש האנושות", ואילו מי מהן שהיתה מסכימה אז לקבל את התורה, גם היא היתה מתעלה להיות בדרגת ישראל "שורש האנושות". וכיון שלא רצו, אז נגמר דינם לגמרי ונסתם השער בפניהם סתום שאין לו פתיחה. ואילו לפי **המהר"ל** בספרו **"תפארת ישראל"** (פ"א) המסופר במדרש לא היה אלא משל הממחיש את אי התאמתן של האומות לתורה, וכוונת המדרש היא שאילו היו מציעים להם לקבל את התורה זו היתה תשובתן. ורק ישראל, לפי מעלת נפשם כפי שיצר אותם הבורא, הם מוכנים לפעולות אלוקיות שהן המצוות, ולכן הסכמתם לקבל התורה היא טבעית.

שו"ת קיץ
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

ברכת שהחיינו על השמועה הטובה של שחרור החטופים

שאלה: במוצאי שבת התבשרנו בבשורה טובה (מהולה בעצב) על שחרורם בחיים של ארבעה חטופים. בשורה זו גרמה להתרגשות ושמחה רבה בקרב תושבי ישראל, ונשאלת השאלה האם יש איזו ברכה שניתן לברך למשמע בשורה זו?

תשובה: רבים חושבים שהברכה המתאימה לסיטואציה הזו היא ברכת 'מתיר אסורים', אולם אין זה נכון מאחר וברכה זו לא נתקנה על שחרור אסורים מבית הסוהר, אלא בכל בוקר מברכים ברכה זו על העצמות שהיו כפופות כל הלילה וכעת בבוקר מותח אותן מחדש (אולם בהחלט ניתן לכוון בשעה שמברכים ברכה זו בבוקר גם על הצלת החטופים שיצאו מאפלה לאורה).

החטופים עצמם בוודאי יכולים וצריכים לברך 'ברכת הגומל' על כך שזכו להשתחרר, כדין היוצא מבית האסורים, ומאחר והם היו בסכנת חיים הרי שניתן לברך ברכה זו הן לבני אשכנז והן לבני ספרד.

קרובי המשפחה והחברים הטובים של החטופים יכולים לברך ברכת שהחיינו כדין הרואה את חברו לאחר שלושים יום, ועל אף שכיום לא נוהגים כל כך לברך ברכה זו, מכל מקום בוודאי שנידון דידן הוא שונה ולא שגרתי ובהחלט יש מקום לברך ברכה זו שהרי סוף סוף ברכה זו היא דינא דגמרא ודינא דשולחן ערוך (ועיין בשו"ת בסוד שיח חלק ב' סימן ו' מה שהארכתי בזה).

אולם השאלה היא על שאר עם ישראל, שאינם קרובי משפחה וחברים טובים של החטופים ששוחררו, אולם מרגישים הם שמחה גדולה על בשורת השחרור, ורוצים הם לדעת האם יש ברכה שהם יכולים לברך למשמע כך.

והנה בשו"ת בסוד שיח חלק ב' סימן ה' הארכתי להוכיח שאין הרשות ביד כל אחד לברך ברכת שהחיינו כאשר מרגיש הוא שמחת הלב, אלא גדרים יש לה לברכת שהחיינו, ורק כאשר מדובר באחד מהמאורעות המוזכרים בגמרא ובשולחן ערוך שיש לברך עליהם שהחיינו, אז אכן רשאים אנו לברך ברכה זו, אך במקרים אחרים אין אנו רשאים לברך ברכה זו גם אם נמצאים אנו בתחושת שמחה הממלאה את כל חדרי הלב.

ולכן צריכים אנו לבדוק האם מאורע זה אכן עונה על אחד מהמקרים המובאים בהלכה שיש לברך עליהם שהחיינו.

ולאחר החיפוש נראה שלכאורה הרי זה בגדר 'שמועות טובות' שיש לברך עליהם שהחיינו, וכמו שנפסק להלכה שמי ששומע שילדה אשתו בן זכר או שנפלה לו ירושה - מברך שהחיינו, ואם כן הוא הדין כאן מאחר והרי זו שמועה טובה מאוד לשמוע על שחרור ארבעה חטופים בחיים לאחר כל כך הרבה זמן בשבי, הרי של ברך 'שהחיינו' ומאחר וכל עם ישראל שותפים לטובה הזו, הרי שיש לברך 'הטוב והמטיב'.

אולם נראה דזה אינו, וגם ברכת 'שהחיינו' (או הטוב והמטיב) אין לברך ואין זה בגדר 'שמועות טובות' מחמת ב' סיבות:

א) כל הדוגמאות של השמועות הטובות המוזכרות בגמרא הן דוגמאות שהן בגדר 'עשה טוב' כלומר טובה של דבר חדש שלא היה עד עכשיו (כגון, לידת בן, ירושה, וגם ירידת גשמים כשיש לו שדה זה לכאורה דבר חדש) אבל הצלה מבית האסורים הרי זה בגדר 'סור מרע' ואינו דומה לכל הדוגמאות האחרות.

ב) כל הדוגמאות הן דוגמאות של טובה אישית שקרתה לאדם, ולא על טובה שקרתה לאדם אחר (ואינו שותף בה) על אף השמחה הגדולה שיש בדבר.

ולכן נראה שאין ברכה נכונה לשמועה טובה זו, אלא יש להודות לה' על ידי אמירת פרקי תודה ו'נשמת כל חי', ואם בכל זאת רוצה לברך שהחיינו, ילבש בגד חדש או יאכל פרי חדש.

נזכה בעז"ה לעוד הרבה שמועות טובות כגון אלו, שישובו כל החטופים לביתם בשלום, ונזכה במהרה לביאת משיח צדקנו אמן!

נ.ב בימים אלו אני נמצא בשירות מילואים כרב גדוד 439 חטיבת האש 454, וביום שבת קודש האחרון הייתה לגדוד את הזכות להיות שותפים פעילים במשימת חילוץ החטופים על ידי נתינת חיפוי ארטילרי לכוחות הנמצאים בפנים על מנת שיוכלו לצאת בשלום ביחד עם החטופים, במבצע מזהיר שהיה רחוק מללכת חלק.

בבד בבד עם רגשות השמחה, עין במר בוכה על נפילתו של המפקד ארנון זמורה הי"ד.

פלוני אלמוני

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ א"מ, רות ב"ר חיים יהודה ע"ה

בכל שנה לקראת קבלת התורה מחדש, אנו קוראים את מגילת רות. שכמו במגילת אסתר, אין בה עניין של קיום מצוות, כי אם מראה מקום של דרך חיים - שעלינו לרכוש וללכת בה. על מנת שנוכל לקבל ולקיים את אשר ניתן לנו ולאבותינו, בימים ההם בזמן הזה.

ועל כן אנו קוראים על היחס הנכון, ודרך ההסתכלות שצריך לסגל לעצמנו - בכדי לזכות ולהיות ראויים, לקבל את התורה. וכך המגילה מספרת על משפחה מיוחסת שיצאה מהארץ, בכדי לא להזדקק לעזור לשאר אחיהם הרעבים[1]. ולא רק זו היה עמהם, אלא אף שני הבנים נשאו נשים נוכריות מעמון וממואב. שהם אותם שתי אומות שאין לדרוש שלומם וטובתם, בגלל חוסר הכרת הטוב - שאין בהם[2].

וכך כשעבירה גררה עבירה, נתחייבו כולם כליה חלילה. והאב עם שני הבנים, מתו בנכר ורק האם והרעיה - נשארה לבדה, עם שתי כלותיה הנוכריות. וכאן מתחיל הבירור הראשוני, המשפיע על עתיד האומה כולה. כשנעמי מבקשת מרות וערפה לשוב על עקבותיהן, וללכת להינשא לאנשים. ערפה אמנם שומעת לה, ובאותו הלילה היא כבר מפקירה עצמה ומתעברת את גלית - שהצר מאוד לישראל[3].

ואילו רות המואביה דבקה בנעמי חמותה, והלכה עמה לארץ ישראל - כששתיהן חסרות כל. ושם בארץ רות ממשיכה את דרכה לעבר העם הישראלי, כשהיא דבקה בנערותיו של בועז. וכל מעשיה והליכותיה, כאחת הנערות הצנועות בארץ. ואף בועז מבחין בדבר הפלא הזה, שאין הוא רגיל ומצוי[4].

למרות כל זאת - כשמגיע הזמן של גאולתה של רות, יחד עם גאולת הקרקעות שנשארו במשפחה המפוארת. המגילה מתארת את סירובו של מי שאין לו שם[5], כי אם מוגדר כפלוני אלמוני השייך למשפחה הזו[6]. שלא לקחת את רות לאשה, ובכך להשיב את הקרקע למשפחה. שחושש הוא פן יהיה לחרפה, כשהבריות ירננו אחריו שלקח אשה שכזו - שאין בנו ממנה מיוחס אחריו[7].

לעומתו בועז לא שת ליבו לכך, והוא חפץ בה - ביודעו את גודל מעשיה ודרכי הנהגותיה. שהיא מתגלה בכך, כאמהות הקדושות[8] - בהיותה אשת חיל[9]. וזוכה הוא בכך לא רק בנחלה לשעה, כי אם להיות זה המוליד את מלך המשיח - היוצא מבני בניו.

לימוד זה מביא אותנו לכלל הכרה, שלא להיות טועים בלימודנו - כדרך שטעה פלוני אלמוני. אלא עלינו לדבוק בה', כדרך שדבקה רות בנעמי. וזאת על ידי מה שאנו עושים עם זולתנו, בגאולה ובתמורה - שכל אחד מוכן לשלוף נעלו ולתת מעצמו[10], בעבור זולתו. כדרך לביטוי נכונותו של האדם לצעוד וללכת עם חברו, עד אשר יזכה להגיע למקומו - הרוחני והגשמי כאחד.

וכשנפנים זאת בעצמנו, נכשיר את לבבנו לקבל את התורה - כאיש אחד בלב אחד, ממש כשם שהיה בזמן מתן תורה. ובתיקון גדול זה של ריבוי האחווה בישראל - נזכה ונוליד את מושיען של ישראל.

ובוודאי בשנה שכזו בה מוסרים ישראל נפשם, איש בעד רעהו. נזכה ב**עצרת** הזו שבשבועות[11], לתקן את אשר נחסר מאתנו ב**עצרת** של שמחת תורה[12]. כשיבוא בן דוד, בן בנו של בועז - ויגאלנו בגאולת עולמים.

1 - **וילך איש** עשיר גדול היה ופרנס הדור, ויצא מארץ ישראל לחוץ לארץ מפני צרות העין, שהייתה עינו צרה בעניים הבאים לדוחקו. לכך נענש - רש"י רות א, א

2 - ועל דרך הפשט טעם לא תדרוש שלומם וטובתם כאומר אע"פ שהם בני משפחתכם ואברהם אביכם אהב את אביהם כאן לו יונק שדי אמו לא תהיו אתם לו כאחים דורשי שלום וטובה כי הם הפרו ברית אחוה ותהיה מופרת לעולם - רמב"ן דברים כג, ז

3 - **ממערות פלשתים** כתיב, רבותינו דרשו (סוטה מב, ב) מאה בני אדם הערו בערפה אמו כשפירשה מאחרי רות ונעמי חמותה - רש"י שמואל א יז, כג

4 - **למי הנערה הזאת** וכי דרכו של בועז לשאול בנשים אלא דברי צניעות וחכמה ראה בה שתי שבלים לקטה שלשה אינה לקטה והיתה מלקטת עומדות מעומד ושוכבות מיושב כדי שלא תשחה - רש"י רות ב, ה

5 - **פלוני אלמוני** ולא נכתב שמו, לפי שלא בא לגאול - שם ג, א

6 - **מודע** קרוב בן אחיו של אלימלך היה. אמרו רבותינו ז"ל, 'אלימלך ושלמון אבי בועז ו**פלוני אלמוני** הגואל ואבי נעמי כולם בני נחשון בן עמינדב היו, ולא הועילו להם זכות אבותם בצאתם מהארץ לחוצה לארץ' - שם ב, א

7 - **פן אשחית את נחלתי** - זרעי, כמו 'נחלת ה' בנים' לתת פגם בזרעי, שנאמר 'לא יבא עמוני ומואבי', וטעה ב'עמוני ולא עמונית' - שם ג, ו

8 - יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל - רות ד, יא

9 - כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל את -שם ג, יא

10 - וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו **וזאת התעודה בישראל** משפט העדות - רות ד, ז וברש"י שם

11 - **אמר רבי אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם** - שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו - פסחים סח:, וברש"י שם

12 - ביום השמיני **עצרת** תהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו - במדבר כט, לה

תורתו של דוד המלך

/ הרב משה צבי וקסלר שליט"א

לפי מסורת חז"ל, יום לידתו ופטירתו של דוד המלך חל בחג השבועות וזו אחת הסיבות לכך שקוראים את מגילת רות בחג השבועות, משום שבסוף המגילה אנו לומדים לדעת שהסבא-רבה והסבתא-רבה של דוד היו בועז ורות ומהם יצאה השושלת של דוד בן ישי.

ישנן כמובן סיבות נוספות וטעמים אחרים לקריאת המגילה בשבועות. במאמר זה אנו רוצים לומר, שלידתו ומיתתו של דוד המלך בחג השבועות, חג מתן-תורה, אינן מקריות ומסובב כל הסיבות דאג לכך שדוד המלך וחג מתן תורה חד הם. תורתו של דוד המלך היא התורה האידאלית ולכן יש בחג השבועות מסר חשוב מאוד על לימוד תורה ואופן קיומה המיוחד על ידי דוד המלך. ומנין לנו שהיה משהו מיוחד בתורתו של דוד? אנו יודעים שדוד היה משורר אלוקי, שכתב את ספר תהילים אבל מה המיוחד בתורה של דוד המלך?

ואכן, רבי יהושע בן לוי, שהיה ידוע בכך שאליהו הנביא נגלה אליו, קובע במסכת מכות (דף י'), שתורתו של דוד הייתה כה חשובה לפני הקב"ה, עד כדי כך שהעדיף את התורה של דוד על פני בניית בית המקדש -

"א"ר יהושע בן לוי: מאי דכתיב: 'שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך'? - אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבש"ע, שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל, ושמחתי; אמר לו הקדוש ברוך הוא: 'כי טוב יום בחצריך מאלף' - טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני, מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח".

אין זה מקור יחידי, שבו אנו רואים שהקב"ה אומר לדוד המלך, שאפילו יום אחד בלבד שאתה עוסק בתורה שווה יותר מאלף קורבנות-עולה. התבטאות כזו כלפי לימוד תורה של מי שלא יהיה בעם.

מקור נוסף מצאנו במסכת שבת (ל'.):

"אמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב 'הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני,' אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: ריבונו של עולם, הודיעני ה' קצי! אמר לו: גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם. ומדת ימי מה היא? - גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם. ואדעה מה חדל אני [=מתי אמות] - אמר לו: בשבת תמות. - אמות באחד בשבת! - אמר לו: כבר הגיע מלכות שלמה בנך, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא. - אמות בערב שבת! - אמר לו: 'כי טוב יום בחצריך מאלף'. טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח".

הדבר מעורר השתאות! הקב"ה לא רוצה להקדים ולו ביום אחד את פטירתו של דוד המלך, זאת כדי שילמד תורה עוד יום אחד. עד כדי כך היה חשוב לימוד התורה של דוד המלך. כמובן שהדבר אומר: דרשני!!

כדי לענות על שאלה חשובה זו, נלמד להכיר את דוד המלך מבין השיטין והאמירות של דברי חז"ל כלפיו ובס"ד בשלהי מאמרנו נגיע להגדרה מה מצא הקב"ה מיוחד בתורתו של דוד המלך עד כדי ויתור על בית המקדש.

ובכן נצא לדרך...

נתבונן במשנה הידועה באבות (ו', ט'), בו מוזכר דוד המלך כבדרך אגב, אולם ננסה ללמוד ממנו משהו על דוד המלך. התנא הקדוש רבי יוסי בן קסמא מספר, שפעם אחת הלך בדרך ואחד ההולכים לצידו כנראה הבחין בהנהגתו ויתכן וגם שמע עליו והציע לו לבוא לעירו ללמד אותם תורה. רבי יוסי בן קיסמא, שקודם לכן הציג את עצמו כתושב עיר גדולה של חכמים וסופרים, סירב להצעה הנדיבה הזו למרות שהלה הציע לו חבילת הטבות של אלף אלפים דינרי-זהב ואבנים טובות ומרגליות. תשובתו של רבי יוסי הייתה חד משמעית והחלטית - לא!!

נקרא ונלמד כיצד מספר ומנמק רבי יוסי בן קסמא בגוף ראשון את סירובו להצעה:

"אמרתי לו: בני אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם איני דר אלא במקום תורה, לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד, שנאמר 'בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך' (משלי ו). בהתהלכך תנחה אותך - בעולם הזה, בשכבך - תשמור עליך בקבר, והקיצות היא תשיחך - לעולם הבא. וכן כתוב בספר תילים על ידי דוד מלך ישראל טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף[תהלים קי"ט] ואומר לי הכסף ולי הזהב אמר ה' צבאות (חגי ב')".

בשולי המשנה נעיר הערת לשון בעלת משמעות רבה לנושא שלנו - מדוע רבי יוסי בן קסמא צריך לספר, שספר תהילים נכתב על ידי דוד המלך? מדוע התנא רואה צורך לכתוב זאת במשנה? הרי כל ילד קטן יודע שדוד מלך ישראל כתב את תהילים!! זה נראה לכאורה ממש מיותר.

כדי לענות על השאלה הזאת נניח הנחה פשוטה, שאם אדם עני ואביון שהפרוטה אינה מצויה בכיסו, מכריז שטוב לו ללמוד ולקיים את תורת ה' יותר מאלפי זהב וכסף - הרי כל אחד ילעג לו, כי בוודאי הוא אומר זאת היות ואין לו לא זהב ולא כסף ולא כלום, אז זו לא מעלה שאוהב את התורה יותר מכסף וזהב...אבל אומר רבי יוסי בן קסמא: הרי דוד המלך ודאי היה לו כסף וזהב ואעפ"כ מכריז 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף' ומעדיף את התורה. לכן התנא של המשנה ציין, שמי שאמר זאת הוא דוד מלך ישראל.

למדנו פרט ראשון בתורתו של דוד המלך, שהעושר והזהב לא סנוורו את עיניו ולמדנו שדוד אהב לעסוק בתורה על אף שהיו לו כל האמצעים "לעשות חיים" ואעפ"כ רצה ללמוד תורה בכל מאודו ובכל נפשו. דוד מלמד ומרשיע את מי שהכסף והזהב עוורו אותו ומעמיד מודל אחר לאנשים עשירים שמחשיבים יותר את העושר יותר מהתורה.

זו נקודה אחת מיוחדת בדוד ואכן רבים בעם ישראל עד ימינו הולכים בדרכו של דוד המלך, בשלבם לימוד תורה ועושר רב.

נלמד עוד משהו על המיוחדות בתורתו של דוד המלך. רבי יהושע בן לוי שאל, שלכאורה יש סתירה בין שני פסוקים - כתוב אחד אומר "חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך", וכתוב אחר אומר "קדמתי בנשף ואשוועה" - 'נשף' זה תחילת הלילה [אורתא]. והסתירה - האם דוד התחיל בלימוד בתחילת הערב או בחצות הלילה. על כך עונה רב אושעיא בשם רבי אחא (ברכות ג.), שדוד מעיד על עצמו, שמעולם לא עבר עליו חצות לילה בשינה. ורבי זירא אמר, שדוד העיד על עצמו, שעד חצות לילה היה מתנמנם כסוס, מכאן ואילך היה מתגבר כארי. רב אשי אמר: עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה, מכאן ואילך בשירות ותשבחות".

המכנה המשותף של כל הדעות, למדנו מה היה סדר השינה והלימוד של המלך דוד. אנו מקבלים תמונה על מלך, שהאחריות האדירה לשלומו של העם נתונה בידו וכן הדאגה למצב הביטחוני, לצד דאגה לכלכלת הממלכה ודאגה לשלום בית של המשפחות, כפי שמעיד על עצמו דוד, שכל המלכים היו מבלים והוא היה עוסק בשפיר ושליה ודואג לשלום בית. למרות כל זאת ואעפ"כ, הלילה היה מוקדש אצל דוד בחלקו הגדול ללימוד תורה, לתפילה ולשירה לא-ל חי, תופעה שאינה קיימת אצל מלכי אומות העולם -

"ואמר לו דוד דרכן של מלכים להיות השחר מעוררן, ואת אמר אעירה שחר, דרכן של מלכים להיות ישנים עד שלש שעות, ואתה אומר חצות לילה אקום להודות לך, והוא אומר על משפטי צדקך" (מדרש תהילים נז).

נקודה נוספת וחשובה מודגשת במדרש תהילים הנ"ל, על כך שדוד המלך לא דאג רק ללימוד התורה של עצמו, אלא דאג שתרבה תורה בישראל. ואיך עשה זאת? המדרש מציין את הדוגמא האישית. נלמד את המדרש הנפלא הזה -

"ומה היה דוד עושה? ר' פנחס בשם ר' אלעזר בר' מנחם אומר: היה נוטל כינור ונבל ונותנו תחת מראשותיו, ועומד בחצי הלילה, ומנגן בהם, כדי שישמעו חביריו בתורה ויקומו, ומה היו חבירי תורה אומרים, ומה אם דוד המלך עוסק בתורה, אנו על אחת כמה וכמה" (מדרש תהלים נז ד).

אין ספק שמעשים אלו העמידו את דוד המלך במקום גבוה ומכובד, אבל אין כמו המדרש הבא המלמד אותנו, שכל מעייניו ומחשבותיו היו נתונים לבית המדרש למרות כל עיסוקיו הרבים. וכך מספר המדרש (ויקרא רבה בחקותי פרשה לה):

"חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך - אמר דוד: רבש"ע! בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית, אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, הה"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך".

מצב כזה, שאדם מכוון להגיע ליעד מסוים ומגיע למקום אחר נחשב אולי בימינו כאיזה פגם באדם, לעתים מפאת מכה, חוסר תשומת לב וריכוז או מחלה ח"ו. דוד המלך מתאר מצב בו אנו מבינים, שכל המהות של דוד הייתה התורה הקדושה ובתי המדרש ולכן רגליו הובילו אותו אוטומטית למקום שהוא הכי נמצא הרבה וזה בית הכנסת ובית המדרש.

כותב ה'אורחות צדיקים' [ספר מוסר מבוסס על חז"ל ועל ראשונים רבים שמחברו אינו ידוע, כנראה בן המאה ה-15 למניינם], שדוד היה במעלה כה גדולה בלימוד התורה, עד כדי כך שגילה את סודות התורה והבריאה לבני אדם:

"...לכן ישים כל אדם שמחתו על התורה, ובעת שיעשה המצוות ישמח בלבו על שזכה להיות עבד למלך עליון, אשר בני מעלה ישתחוו לו. וכן אמר דוד (תהלים קיט קסב): 'שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב'. וכל העושה המצוות בשמחה, יש לו שכר אלף ידות יותר ממי שהמצוות עליו למשא. אברהם ודוד כל היום כולו, היו עסוקים בתורה ומפארים ומשבחים בשירות ותשבחות להקדוש ברוך הוא להרים קול בשמחה. ואז מצליח בכל דרכיו, וטוב טעמיו, ושולח הקדוש ברוך הוא רוח הקודש בקרבו, ולבו שמח, ומתמלא אהבת הקדוש ברוך הוא, ונפשו קשורה בגיל, ומגלה להם רזים וחידושים של מעלה, לפי שהוא ירא השם, ברוך הוא, וישר, ונכנס הטעם בקרבו" (שער השמחה).

דוד המלך, למרות העיסוקים הרבים הדורשים את כל כולו בדאגה למלכות, שבוודאי גרמו לו לכאב ראש לא קטן ודאגות אמתיות לכלל ישראל, אבל כשלמד ולימד תורה וקיים מצוות עשה זאת בשמחה רבה וכן כשעסק בגילוי הרזים, רזי התורה, תחום שלא כל כך נחשפנו אליו למה שלימד והעניק דוד המלך לעם ישראל.

לימוד התורה של דוד לא היה לימוד פרטי לעצמו. כמלך הוא לא דאג רק לצד הכלכלי והביטחוני של עם ישראל, אלא גם ואולי בעיקר לצד הרוחני של העם. במדרש הגדול [חיבור מדרשי מקיף על כל התורה, המכיל מדרשי הלכה ואגדה שנערך על ידי הרב דוד בן עמרם עדני מהעיר עדן שבתימן, שחי כנראה במחצית הראשונה של המאה ה-41. החיבור נחשב כגולת הכותרת של יצירת יהדות תימן], אנו לומדים על דוד המלך כמלמד תורה ברבים וזה לשון המדרש -

"היה מקהיל קהילות בשבת ומעמיד את הבימה בבית המדרש ויושב ודורש לישראל בסתרי תורה ומחזיר טעויותיהן של ישראל ומגלה להם הרזים וסודות עד שמושך לבן לדברי תורה" (מדרש הגדול, שמות לה א').

בדאגה הרוחנית והמעשית לכלל ישראל מצאנו גם בזה, שתיקן תקנות יחד עם בנו שלמה, כפי שמספרת הגמרא (ברכות מח:) -

"דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים. דוד תקן על ישראל עמך ועל ירושלים עירך, ושלמה תקן על הבית הגדול והקדוש".

וכן תיקן דוד המלך 'מאה ברכות' לאמרם בכל יום, כאשר כל יום מתו מאה אנשים מישראל תמותה לא שגרתית גם בימים ההם וזה לשון המדרש תנחומא -

"...ק' כנגד ק' ברכות שבכל יום היו מתים מישראל ק' אנשים בא דוד ותקנן לק' ברכות (דברים י) ועתה ישראל מה ה' אלוקיך קרי ביה מאה אלו ק' ברכות כיון שתקנום נעצרה המגפה" (תנחומא (ורשא) פרשת קרח סימן יב).

דוד המלך במעמדו כמלך העמיד וניהל את ממלכתו על פי משפט התורה, הקפיד שייערך משפט בכל מקרה של סכסוך כספי, אבל היה לאחר מכן עושה צדקה, בניגוד לאברהם שהיה עושה קודם כל צדקה ואח"כ משפט - ואולי בהיות אברהם רק 'נשיא אלוקים' ולא 'מלך'. נראה את דברי אבות דרבי נתן -

"...שהיה אברהם אבינו עושה צדקה תחלה ואח"כ משפט שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט (בראשית י"ח י"ט). בזמן ששני בעלי דינין באין לפני אברהם אבינו לדין ואמר אחד על חבירו זה חייב לי מנה היה אברהם אבינו מוציא מנה משלו ונותן

לו ואמר להם סדרו דיניכם לפני. וסדרו דינן. כיון שנתחייב אחד לחבירו מנה אמר לזה שבידו המנה תן המנה לחבירך. ואם לאו אמר להם חלקו מה שעליכם והפטרו לשלום. אבל דוד המלך לא עשה כן אלא עושה משפט תחלה ואחר כך צדקה שנאמר ויהי דוד עושה צדקה ומשפט לכל עמו (שמואל ב' ח' ט"ו). בזמן שבעלי דינין באין לדין לפני דוד המלך אמר להם סדרו דיניכם. כיון שנתחייב אחד לחבירו מנה היה מוציא מנה משלו ונותן לו ואם לאו אמר להם חלקו מה שעליכם והפטרו בשלום" (נוסחא א, פרק לג).

נחזור אם כן לשאלה המרכזית של מאמרנו - מה היה המיוחד בתורתו של דוד?

ולאור דברינו למדנו ונחשפנו לתורה בגדלות של המלך דוד. היכולת שלו לשלב בין מלוכה לבין תורה, לנהל מדינה וממלכה, שכל כולה נובעת מתורה, ממלכה שהמלך שלה ראשו ורובו עסוק בתורה, מלך שרגליו מוליכות אותו לבית המדרש, מלך שמקהיל קהילות ברבים ללמדם תורה ומשמש דוגמא אישית כדי שאחרים ילמדו. מלך שמתקן תקנות רוחניות וכל זה מבלי להזניח את הדאגה לרווחתם וביטחונם ושלומם של אזרחי הממלכה. ואם יש צורך אז דוד יוצא אישית למלחמה בראש. תורה כזו הקב"ה אוהב! זו איננה תורה מדברית, שניזונה ממן מן השמים ומנותקת מכל עשייה גשמית שהייתה טובה כהכנה לכניסה לארץ ישראל. תורתו של דוד זו התורה השלמה של חיים על פי תורה עם חיי מדינה.

אם נתרגם זאת לימינם...כאשר ראש הממשלה ישלב דאגה מעשית לעם ישראל ולצד זאת לא יפסיק ללמוד תורה ביום ובלילה, יקיים אסיפות-עם ושם ילמד תורה - נדע שהגענו בעזרת ה' להיות 'אור לגוים'. אני מאמין בע"ה שאנחנו בדרך לשם אך כמובן שיש הרבה מה לעשות. אשרינו שזכינו שהשבת היא יום המנוחה הרשמי של מדינת ישראל, אין בית יהודי כמעט בארץ ישראל שאין בו מזוזה, צבא הגנה לישראל לא עורך אימונים בשבת והמזון שמוגש בו כשר, מוסדות המדינה גם הם מתנהלים בכשרות המזון על פי חוק ועוד ועוד...אבל הדרך עדיין רחוקה והמודל שלנו זה דוד ולאחריו שלמה - ובע"ה נזכה ונראה בבניינה של ארץ ישראל כדוגמא ומופת מבחינה מוסרית לעולם כולו.

חג שבועות שמח ושבת שלום לכל בית ישראל.

הכותב הוא ראש ישיבת בנ"ע קריית הרצוג / ר"ג.

סיפור לשבת

רואה למרחוק

כל מי שזכה לעצותיו וברכותיו של הרבי מלובביץ' יכול היה לחוש כיצד עיני הצדיק מביטות למרחוק ודבריו מתקיימים במילואם. לפנינו סיפור על האדמו"ר רבנו שמואל, האדמו"ר הרביעי בשושלת חסידות חב"ד, הקשור לחג השבועות וממחיש זאת.

"מעשה ביהודי פשוט שהתגורר ברחוב צדדי בקצה העיירה ליובאוויטש. לאיש היה בית פשוט ולצידו הייתה אכסניה לא גדולה וממנה התפרנס. העסק לא היה ריווחי במיוחד כי העיירה איננה גדולה כל כך, מה גם שהאיש לא התגורר במרכז העיירה אלא בסמטה צדדית.

שנה אחת יצא האיש בערב חג השבועות בשעת בוקר מוקדמת והתהלך ברחובות העיירה כשהוא שקוע בהרהורים ובדאגה עמוקה. מבלי משים התקדם לעבר חצרו של האדמו"ר רבי שמואל. באותה שעה עמד הרבי במרפסת ביתו, שהייתה בקומה השנייה, והבחין בפניו הדאוגות של החסיד. הרבי קרא לו בשמו ושאלו מדוע הוא כל כך מודאג, הרי ערב חג השבועות כעת? ענה האיש בצר לו, כי אכן ערב חג היום, אבל אין לו אפילו מעט כסף כדי לקנות מזון לצורך הכנת מאכלים הכרחיים עבור החג. הרבי שתק לרגע, הניח ידו על מצחו, הביט אל פני האופק, ופנה אל היהודי:

"ראה כמה אורחים מגיעים לכאן לקראת החג, איך אתה עומד כאן בשעה כזו שלו ושאנן, רוץ מהר הביתה, קנה הרבה אוכל והכן מאכלים הגונים לכבוד החג, כדי שתהיה לך כמות גדולה, שתספיק לכל האורחים הרבים שיגיעו להתאכסן בביתך בימי החג".

הביט הכפרי בפניו של הרבי ועדיין לא נרגע: "אבל רבי, הרי אין בידי פרוטה, ומאין אקח כסף לקניית כל המצרכים הרבים הדרושים להכנת סעודות החג עבור כל האורחים?" "אל דאגה, השיב הרבי בניחותא, אלווה לך עשרה רובלים..." (סכום כסף נכבד באותם ימים), ובתוך כדי דיבור הוציא הרבי מכיסו עשה רובלים והורה לאיש להזדרז וללכת אל השוק. מיהר האיש לביתו, רתם את הסוס אל העגלה ונסע אל השוק, שם קנה מכל הבא ליד. הוא מילא את העגלה על גדותיה במוצרי מזון ופרק את כל הסחורה בביתו. הוא קרא לשכנים כדי שיסייעו לו לבשל בכמויות גדולות שיספיקו לכל סעודות החג עבור כמאה

המשך בעמוד הבא...

אורחים. שכנים אחרים עמלו בסידור המיטות והמצעים, ובעל הבית הסתובב מאושר על כך, שעוד מעט יזכה למעט הרחבה בפרנסתו. משגמרו את כל ההכנות נותר רק לשבת ולחכות לאורחים. השעות חלפו והאורחים טרם הגיעו. אבל האיש לא איבד אף לרגע את בטחונו בדברי הרבי וציפה לאורחים רבים. ככל שהשמש נטתה לשקוע, החלו לכרסם בליבו הספקות. הסירים המלאים הפיקו ריח מהביל, אבל אף אורח עדיין לא הגיע. אם חלילה לא יגיעו האורחים הרבים, הרי לא זו בלבד שהוא לא ירוויח כסף, אלא גם כל האוכל המבושל ילך לאיבוד בתנאי החום הלוהט ששוררים בימי הקיץ האלה, ואז ייאלץ לזרוק את כל האוכל לאשפה. הגיע זמן הדלקת הנרות ושום אורח לא נראה באופק. צער גדול מילא את ליבו של האיש. בלב שבור יצא האיש מביתו לכיוון בית הכנסת.

והנה, אך יצא מחצר הבית, ממש בעת הדלקת הנרות, וקול שאון אדיר מילא את חלל האוויר. עגלות רתומות לסוסים דוהרים במהירות אדירה התקרבו אליו, ובאחת נעצרו ליד ביתו. יהודים חסידים מזוקנים קפצו במהירות החוצה מן העגלות והתחננו בפניו שיסכים להלין אותם באכסנייתו. הם הגיעו לעשות את החג אצל האדמו"ר, העגלונים תעו בדרך, ובעוד דקות אחדות תשקע החמה, ולכן בלית ברירה נעצרו ברגע האחרון ברחוב הצדדי. היהודי הרגיע אותם וברוב אושר הכניסם לביתו. עד מהרה התברר לו שמספרם של האורחים מגיע לכשלוש מאות, כשבאכסנייתו נמצא בקושי רב מקום לינה למאה איש. בלית ברירה הכין מקומות לינה נוספים בחצרו ובמקומות נוספים. הוא עשה הכול כדי לשרתם ולעיתים היה צורך לחלק מנה אחת לשלושה, האורחים קיבלו זאת בהבנה ולאחר החג שילמו לו בעין יפה וביד רחבה את מלוא המחיר שמקובל לשלם. קיצורו של דבר האיש הרוויח מכל האירוח הזה כפי שלא הרוויח זמן רב.

מיד לאחר החג נכנס האיש לחדרו של האדמו"ר רבי שמואל כשהוא כולו מלא רגשות גיל והודיה והחזיר לרבי את עשרה הרובלים שהלווה לו. הרבי קידם את פניו כשחיוך רחב על שפתיו ושאל בשלומו. לאחר שהודה מאוד לרבי שפשוט החייה אותו, ביקש לשאול רק עוד שאלה קטנה: "דבר אחד עדיין אינני מבין, אם הרבי החליט לעשות לי טובה גדולה שכזו, מדוע היה הדבר צריך להיות כרוך בכל כך הרבה צער ועוגמת נפש, הרי הרבי היה יכול להגיד לי מראש שהאורחים אמורים להגיע ממש ברגע של הדלקת הנרות, ואז לא הייתי צריך להתהלך שעות ארוכות כשכולי מלא דאגה". בת שחוק עלתה על שפתיו של הרבי, והוא השיב לו בניחותא, "ראה יהודי יקר, הרי ידוע לכל, כי כאשר עומדים במקום גבוה והשמש מאירה רואים למרחוק". היהודי הפשוט אולי תפס את הדברים כפשוטם, אבל מובנם הפנימי הוא, שהרבי עומד במקום גבוה במדרגתו הרוחנית, שם השמש מאירה גם כאשר כל העולם כולו נמצא בהסתר. הרבי רואה אותנו מתהלכים מודאגים בגלל טרדות שונות ומשונות של פרנסה, משפחה, בריאות ועוד. בעיניים הגשמיות של אנשים כמונו, שנמצאים במקום לא כל כך גבוה, ולא כל כך מואר, אנו רואים את הדברים לעיתים בצורה מאוד מגושמת ולא נכונה. אבל הרבי ממקום מדרגתו הגבוהה, מכוון אותנו לדרך הנכונה והמוארת, והוא מרגיע אותנו ומודיע ברורות כי אין מה לדאוג, עד לביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו ובקרוב ממש".

(מתוך הספר "ומביא גואל")

ללא אבידות

הסיפור הבא זכור היטב לרבים מאיתנו, חלפו מאז למעלה מחצי יובל שנים. ובכל זאת, בכל פעם שנזכרים בו, מצטמררים שוב ושוב, הלב נקרע מאימה לרגע, וגואה בהוד אה ברגע הבא...

היה זה בערב חג הסוכות, שנת תשנ"א. שונאי ישראל אשר אינם שקטים ולו לרגע, החליטו על התלקחות חריגה במתחם הכותל המערבי והר הבית, תוך שבירת שיאי הסתה וקריאות לבצע פוגרום וטבח באלפי העולים לרגל לירושלים, במהלך חג הסוכות.

בירושלים הערבית הופצו כרוזים, דפים שנכתבו בדם וארס אנטישמי מהסוג הנחות ביותר. הקריאה 'איטבח אל יהוד' חזרה על עצמה שוב ושוב, הן בכרוזים, הן במואזין, והן בדרשות השייחים השונים במסגדים. לא היה צל של ספק, כי המון ערבי מופרע מתעתד להסתער במהומות דם ואש על עולי הרגל היהודיים...

בצד השני של העיר, בשכונות היהודיות הזכות והאצילות, נערכו לחג במתכונת אחרת לחלוטין. כמסורת רבת שנים אותה ייסד הגה"צ רבי מנחם מנדל גפנר זצ"ל, החלה ההיערכות למעמד ברכת הכהנים ההמונית, שנקבעה ליום שני, ד' דחול המועד, ברחבת הכותל המערבי. מודעות גדולות הוכנו, הכהנים עודכנו, חברות התחבורה הציבורית נערכו...

המידע על התכנסות היהודים ביום שני - עורר את הקיצוניים

המשך בעמוד הבא...

שבארגוני הטרור, להיערך למלחמה ביום זה בדיוק. כבר ימים ארוכים קודם לכן, החל ההמון המשולהב והמוסת לאסוף אבנים גדולות, כלי ברזל וגרוטאות ואף מטעני חבלה מאולתרים, ולהביא את כל היבול העשיר להר הבית, במטרה להיערך למלחמה ביום שני.

ואז, ביום שני בשעה 7:30 בבוקר, הושלך הס ברחבת הכותל והחלה תפילת השחרית. רבבות גדשו את הרחבה מפה לפה, אינם מודעים לסכנה המאיימת על ראשם, לאלפי הערבים המשולהבים המצויידים בכלי נשק, אבנים ושאר מרעין בישין ורק ממתינים לאות ההתפרעות. התפילה התנהלה בשלווה, ובשעה 8:30 לערך, החל מעמד ברכת הכהנים של תפילת שחרית...

היה זה מעמד מרטיט לב. מאות כהנים עמדו, פניהם מכוונות אל הקהל, עטופים בטלית ומתנועעים בהתרגשות. מולם, עמדו רבבות יהודים מתברכים, שואפים עוד קורטוב של 'יברכך' מתנגן, 'וישמרך' מתרונן, 'וישם לך שלום' מבטיח...

ברגע זה, גילה מפקד פלוגת משמר הגבול כי יותר מאלפיים ערבים כבר התקהלו בהר הבית, והחלו מובילים את האבנים וכלי המשחית, הגרזנים, הפטישים ומטעני החבלה, לכיוון רחבת הכותל. ברכיו רעדו באימה, הוא התכסה זיעה קרה, והתקשה לשמור על קור רוח כשהזעיק תגבורת, שבוששה מלבוא...

בינתיים, התפילה המשיכה לפי הקצב המתוכנן, ובכל רגע פלטו האוטובוסים עוד ועוד יהודים שבאו לזכות להתברך מפי הכהנים, בברכת הכהנים בתפילת מוסף. גם בהר הבית לא היה שקט - למעלה מאלף ערבים נוספים נענו לקריאה להגיע להר מצויידים באבנים וגרזנים, והמואזין חזר וביקש מהפורעים לבוא ולהפוך לשאהידים, כאן ועכשיו...

ברחבת הכותל, שמים בהירים פרושים, תפילה חגיגית נישאת בחלל. רבבות יהודים עומדים בתפילה, אין להם מושג מה קורה ממש מעליהם, איזו סכנת חיים נשקפת להם בכל רגע. רק תושבי הרובע היהודי שבתיהם משקיפים להר הבית ראו את ההיערכות הטרוריסטית במקום, ומיהרו להתקשר למשטרה בחרדה נוראה...

הפוגרום היה ענין של זמן, של דקות בודדות. רחבת הכותל והר הבית היו כשתי חזיתות, רגע לפני מלחמה. בצד אחד רבבות יהודים עטופים בטליתות ועוד רבבות נשים וטף, ובצד השני - ממש מעליהם, בהר הבית, למעלה משלושת אלפים ערבים צעירים חמומי מוח משולהבים אשר 'אמרו לכו ונכחידם מגוי, ולא ייזכר שם ישראל עוד...'

כשהגיעה שעת ברכת הכהנים, עין לא נותרה יבשה. רחבת הכותל דמתה לתפילת נעילה... הכהנים עמדו והשתפכו ברגש, מברכים את הקהל כולו בברכת שמירה והגנה הנחוצה להם יותר מאי פעם... הקהל עמד וקיבל את הברכה בעיניים עצומות בדבקות, מכוון עצמו לשערי השמים הפתוחים בעת הברכה השמימית הקדומה והעילאית ביותר, במקום המקודש ביותר...

קולות התפילה וברכת הכהנים, זעקות ה'וישמרך' המתנגנות בניגון מסורתי, הגיעו היטב לרחבת הר הבית, בה עמד ההמון המשולהב ורק ציפה לאות היציאה לטבח. גם קריאות 'ישא השם פניו אליך' הגיעו למרומי הר הבית, והטרוריסטים המובילים כמו גם פקודיהם הזוטרים, כולם שמעו והאזינו, אך התמהמהו בלי שום סיבה... רק כשהרוב המוחלט של הציבור התפזר, אז 'נזכרו' מפקדי הטרור הערבים לתת את האות - - -

בבת אחת, הפכה רחבת הכותל לאדמת מלחמה. אבנים וסלעים התעופפו, כלי ברזל חדים התרוממו באויר, מטעני חבלה ורימוני עשן התפזרו. היהודים נמלטו מהמקום בזעקות אימה, כשקולות הפורעים הערבים רודפים אחריהם: 'איטבח אל יאהוד! ג'יהאד! ג'-י-ה-א-דדדדד' - - -

בתוך דקות ספורות, הפך הכותל לחזית של ממש, שדה קרב מאולתר ומסוכן. יהודים בודדים נפצעו קלות עד שהספיקו להימלט, אך רחבת הכותל מעולם לא נראתה רע יותר - רסיסי חומרי נפץ, פטישים וגרזנים, אבנים בכל הגדלים והצורות, הרס שאי אפשר לתאר...

בדקות הקרובות ניסו השוטרים להשתלט על המהומה המתחוללת, אך ללא הצלחה. בעזרת כלי המשחית שבידיהם הצליחו הפורעים לרדת מההר, להעלות באש נקודת משטרה, ורק לאחר שכח מיוחד הוזעק והחל בירי חי לעבר הפורעים המתפרעים, החלה המהומה להירגע...

הכותל המערבי היה נראה כשדה קטל, ועד היום, כל מי שמביט בתמונות מאותו יום נוראי - אינו מבין איך יצאו משם יהודים חיים וקיימים על שתי רגליהם. איך הסתיים האירוע באפס אבידות לצד היהודי, ובלא פחות מעשרים ואחד הרוגים בצד הטרוריסטי.

הן עד הגעת הכוחות השתוללו הפורעים באין מפריע, ועד שעה קלה קודם לכן - המה הכותל ברבבות יהודים שבאו להתברך...

'אפילו אדם רואה חרב שלופה ונתונה בצווארו, משכים לבית הכנסת ושומע ברכת כהנים, ואין דבר רע מזיקו!' - מגלים חז"ל הבטחה שכדאי להכיר.

אפילו אלפי פורעים ערבים מאיימים, מכונסים משולהבים ומוסתים, מצויידים באלות, בגרזנים, בפטישים ובסלעים - אינם יכולים להזיק, אינם יכולים להרע, כי היהודים שמעו ברכת כהנים המהווה עבורם שמירה והגנה עילאית ושמימית!

בימים כאלה, כשאיומים מתגברים מבית ומחוץ, ליהודים אין סיבה באמת לדאוג... הסיפור הזה מלמד: כל מה שצריך הוא לשמוע בברכת כהנים בכוונה, להתרכז בברכה, להקשיב למה שהכהנים מברכים. וכבר מובטחנו מהזוהר הקדוש, שבשעת ברכת כהנים יש רחמים בכל העולמות, ובאותה שעה מתהפך הדין לרחמים!

פניני פרשת השבוע

שביבים / שאול שיף

שלוש מדריגות

"....ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי.... ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש..." (שמות י"ט ד'-ו'), מתוך הקריאה לשבועות על דברי הפסוקים הללו מעיר ה"כלי יקר":

"הזכיר כאן ג' מדריגות זו למעלה מזו. מתחילה אמר ואשא אתכם על כנפי נשרים.....ואז הקב"ה במדריגת האב וישראל במדריגת הבן.

ואח"כ אמר ואביא אתכם אלי משמע שתהיו שוים לי ונהיה כ-2 אחים שוים במדריגתם,

ואח"כ אמר ואתם תהיו לי ממלכת - כביכול מלכים ליו (כביכול עם ישראל מולכים על הקב"ה!) ומביא ה"כלי יקר" ראיה לשיטתו מדברי הרמב"ן (לפרשת חיי שרה, בראשית כ"ד ב') המצטט מדרש האומר "שאל רבי שמעון בר יוחאי את רבי אלעזר בר יוסי: אפשר ששמעת מאביך מהו בעטרה שעטרה לו אמו ? (האם שמעת הסבר על הפסוק בשיר השירים "צְאֶנָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה־לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ")? אמר לו - משל למה הדבר דומה ? למלך שהיה לו בת יחידה והיה מחבבה ביותר ומתחילה קראה בתי, לא זז מחבבה עד שקראה אחותי, לא זז מחבבה עד שקראה אמי, כך הקב"ה מחבב את ישראל וקרא אותם בתי שנאמר (תהלים מ"ה י"א) "שמעי בת וראי", לא זז מחבבן עד שקראם אחותי שנאמר "פתחי לי אחותי רעיתי", לא זז מחבבן עד שקראן אמי שנאמר (ישעיה נא ד) "הַקְשִׁיבוּ אֵלַי עַמִּי וּלְאוּמִּי אֲלַי" והכתיב הוא "לאמי".

על פי דברי הרמב"ן הללו מבאר ה"כלי יקר" את הפסוק "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים":

"ואתם תהיו לי ממלכת מלכים - לי כביכול. אני גוזר גזירה והצדיק מבטלה וזכו למעלה זו מצד היותם בני ישראל"!

ומסיים:

"ונוכל לפרש פסוק ואתם תהיו לי ממלכת כהנים - מלכים על הכהנים, כי על ידי קבלת התורה יש ללומדיה יתרון על הכהנים, כי אפילו ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ" (הוריות י"ג).

(משה הררי)

לפרשת נשא

"ולבית אבותם" (ד, מו)

אחד מנכבדי ווילנה, ביקר פעם אצל רבי יוסף דב מבריסק. כשעמדו להיפרד, אמר לו הרב: "כאשר תבוא לווילנה, דרוש נא בשלומם של אותם יהודים שאין להם בתים". תמה הלה על הדברים והרב הסביר: נאמר בתהילים (קלה, יט-כ): "בית ישראל ברכו את ה' בית אהרן ברכו את ה', בית הלוי ברכו את ה' יראי ה' ברכו את ה'". ומפני מה לא נאמר גם "בית יראי ה'"? אלא משום שאין ליראי ה' בתים ואין הם טרודים בדאגות נכסיהם...

"איש אשר יתן לכהן לו יהיה" (ה, י)

"לו יהיה" - לעולם ועד יהיה גנוז עבורו ואין בכוחם של גזלנים וחמסנים לקחתו ממנו.

מסופר על אדם שהיה רשע כל ימיו ובשעת פטירתו ביקש לאכול ביצה קלה. כשהביאו לו נזדמן לשם עני על פתח הבית. אמר הרשע הגוסס: "תנו לעני את הביצה, ואח"כ הסתלק מן העולם.

לאחר ג' ימים הופיע בחלום לבנו ואמר לו: בני היקר, תשתדל לעשות צדקה כל ימיך ותנחל חיי עולם הבא, שכן כל ימי לא עשיתי צדקה חוץ מאותה ביצה קלה שנתתי לעני לפני מותי. והנה הכריעה ביצה זו כמה וכמה עבירות, וזכיתי לגן עדן בזכות ביצה אחת שבה החייתי את העני שנטה למות מרעב. כמו שכתוב כל המקיים נפש אחת מישראל, כאילו קיים עולם מלא.(מעם לועז פרשת מסעי)

כל הנותן צדקה - אפילו ניתן רשות למלאך הפורענות ליפרע ממנו, המלאך הממונה על הצדקה אינו מניחו. אלא רץ בין מלאכי השלום, עומד לפני הקב"ה ומלמד עליו סנגוריא ואומר: ריבונו של עולם, פלוני שנתת רשות לאבדו, זכות גדולה בידו. ומלאך הפורענות עומד ואומר: הלא כמה עבירות יש בידו! משיבו המלאך ואומר: מצוה זו שעשה שקולה היא כנגד כולם. באותה שעה אומר הקב"ה למלאכי הפורענות שלא יגעו בו, כי מצאו לו זכות. (תשובת מהר"ם)

"ופרע את ראש האשה" (ה, יח)

"סותר (הכהן) את קליעת שערה כדי לבזותה, מכאן לבנות ישראל שגילוי הראש גנאי להן" (רש"י).

מסופר על האדמו"ר רבי צבי הירש פרידמן (מייסד חסידות ליסקא) זצ"ל שלא הביט מחוץ לד' אמותיו, וכך לא היה מודע לפריצות, שנבקעה להן בעיירתו אודות נשים נשואות שפרעו ראשן.

באחד הימים התבקש הרב לערוך חופה בחצר בית הכנסת. הצדיק התעטף במעילו ויצא אל הקהל שכבר התאסף. המחותנים עדיין התמהמהו בשל חילוקי הדעות אודות הנדוניה.

זמן מה עמד הרב בראש שחוח ובעיניים עצומות כששפתותיו מרחשות דברי תורה, אך השעה התאחרה, ואף סבלנותו שלו פקעה לבסוף, נשא את ראשו ופקח עיניו, ומה שראה, לא נשא חן בעיניו.

סוף-סוף נשמע קול השירה, ולשמחת הקהל הובא החתן ולאחריו הכלה. לאחר שנערכה החופה, הרב נטל את ידיו לסעודת המצווה ואכל כזית.

לאחר מכן לא הצליח לכלוא את בערת רוחו וקרא: "איני מבין מדוע לא סיפרתם לי על הצרה האיומה הזו? האם יש בי עוולה?

האם איני רבכם? צרה כזו פשתה בקהילה, ואף אחד לא בא לספר לי, כדי שאתפלל בפני בורא העולם?".

הביט בו הציבור בחוסר הבנה, כשאיש אינו מבין, על מה המהומה ולמה הצדיק מתכוון בדבריו.

כשראה את מבטי הקהל הבין שלא ירדו לפשר דבריו ולכן ביאר אותם: "לפני החופה נשאתי את מבטי, ואוי לעיניים שכך רואות".

הרב עשה אתנחתא קצרה ואז אמר בצער:

"המון נשים מבוגרות, ואפילו כאלו ששיבה כבר נזרקה בשערן, עומדות עם מחלפות שערותיהן! מדוע לא מצאתם לנכון לספר לי, כי נערות כה רבות לא מצאו את זיווגן והן עדין רווקות?"

ולא נחה רוחו, עד שאמר בקול גדול: "אם יש לי זכות בשמים הריני מעתיר, שכל הנשים גלויות הראש תינשאנה עוד השנה".

לשמוע דברי הצדיק החלה סערת רוחות עזה בציבור, בעלים רבים קרבו אל הרב וביקשו ממנו להעביר את רוע הגזירה, שכן חששו ש'ברכת' הצדיק תתקיים, והם יתבקשו 'לעולם שכולו טוב' ונשותיהם שיתאלמנו יבואו בברית הנישואין עם בעלים אחרים והסבירו לצדיק, שעל אף מה שראה מדובר בנשים נשואות, ויש להן בעלים...

בתחילה סירב הרב להאמין לדבריהם, אך כשהשתכנע אמר: "את הנעשה אין להשיב, אך כוונתי היית, שהנשים תכסינה ראשן עוד השנה, אם כך ואם כך". וכמובן, הנשים כיסו את ראשיהם - וכך עלתה בידו לחסום את הפרצה.

[הרב ברוך רובין הי"ו]

ספר התורה של המלך ליום אחד

אחד מהשמות הידועים ביותר של חג השבועות, מלבד "יום הביכורים" ו"חג הקציר", הוא כמובן חג מתן תורה. לכבוד חג זה בחרנו להציג בפניכם ספר תורה קטנטן וייחודי שהוזמן על ידי דמות ייחודית לא פחות: רבי שאול ואהל, שהיה מלך פולין ליום אחד.

ספר התורה שהוקדש לרב שאול ואהל

שאול קצנלבוגן נולד לתוך משפחת אצולה יהודית. אביו היה הרב שאול יהודה קצנלבוגן, רבה הראשי של קהילת ונציה המשגשגת. לאחר שגדל והתחנך בפדובה שבאיטליה, נשלח אל פולין כדי ללמוד באחת מישיבותיה הידועות. הוא הוכיח את עצמו במהרה כתלמיד מבריק וגדול בתורה והוסמך בבגרותו לרב ולראש ישיבה. תפקידיו הדתיים לא מנעו ממנו להתעסק גם ב"ענייני העולם הזה". הוא נכנס לעסקי מסחר, עשה חיל בתחום ובשנת 1580 אף חכר את מכרות המלח של מלך פולין - לשם כך עבר להתגורר בקרקוב. ברבות השנים, הפך שאול ליועץ קרוב ונאמן של המלך. הוא נפטר בשנת 1617.

אם כאן היה מסתיים סיפורו של היהודי האיטלקי שעלה לגדולה, היינו אומרים ניחא. הוא אכן מרשים וראוי להערכה, אבל לא בדיוק הסיפור שהיינו עוצרים בשבילו את ארוחת השבועות. אז זהו, שכאן המקום לגלות לכם שיש דרך נוספת לספר את חייו של שמואל קצנלבוגן/ואהל - דרך בה אגדה ומציאות נארגות יחדיו לסיפור הפנטסטי הבא.

יום אחד ביקר הנסיך הפולני באיטליה. המסע המפואר ככל הנראה הכביד על כיסו של בן המלוכה וכל כספו אזל. בעודו בוונציה הציע רבה של הקהילה לדאוג לכל צרכיו של הנסיך: הוא סיפק לו מזון, שיכן אותו במגורים הראויים לנסיך ודאג לשלוח אותו למסע חזרה הביתה עם סכום כסף נכבד. הנסיך, אסיר תודה על המחווה יוצאת הדופן שהפגין כלפיו הרב, חיפש את בנו של הרב מרגע שחזר הביתה. הוא מצא את הבחור הצעיר, שאול קצנלבוגן שלנו, באחת מישיבות הממלכה, והפך אותו ליועצו הקרוב. כשפגש המלך (אביו של הנסיך) את שאול, התרשם ממידותיו הטובות ומשכלו החריף ומינה אותו לשר משרי הממלכה.

משעה שמת המלך, כמעט ונקרעה הממלכה לגזרים במלחמות ירושה כואבות. החוקה הקדושה של פולין קבעה שמלך חדש נבחר בידי אצילי הממלכה - תהליך שאסור שיארך יותר מ-21 יום. לצורך כך סגרו עצמם אצילי הממלכה באולם גדול, בעוד הדיונים הלכו והתארכו, הוויכוחים התרבו והרוחות סערו. ועדיין, שום הכרעה לא נראתה באופק. האצילים המכובדים מיצו את 21 הימים העומדים לרשותם.

על מנת שלא להפר את החוקה ולדרדר במהרה את הממלכה אל מצב של אנרכיה מוחלטת, הוצע הרעיון הבא: שאול קצנלבוגן, שר הממלכה הנודע, יוכתר כמלך זמני ליום אחד. כל אצילי הממלכה אהבו את הרעיון, היות שידעו שאדם הגון כשאול לא יעז לדרוש את הכתר ליותר מהיממה שהוקדשה לו. בהכתרתו המהירה קיבל שאול את שם המשפחה "ואהל", שמשמעותו בפולנית הוא "הנבחר". בניגוד למצופה, המלך ליום אחד לא בזבז את זמנו, ובעוד האצילים עמלים במציאת פתרון הולם, העביר הוד מעלתו ואהל שורה ארוכה של חוקים המיטיבים את מעמדם של יהודי הממלכה הפולנית. בתום יום המלכות שלו התבקש המלך הזמני להכריע בין שני המועמדים שהוצגו בפניו. הוא נתן את קולו לנסיך זיגמונד השלישי, אשר הוכתר ברוב טקס והדר למלך פולין הקבוע.

בין אוצרות הספרייה הלאומית השונים, נמצא בידינו ספר תורה קטנטן, עשרה סנטימטר גובהו, המוקדש לשאול ואהל. האם מדובר בספר שהועתק והוקדש בחופזה למלך היהודי על מנת שיישא עמו ספר תורה לכל אשר ילך, על פי המצווה המוטלת על מלך יהודי? האם בכלל היה מלך יהודי בשם שאול ואהל?

הסיפור הפנטסטי הזה לא מופיע במקורות לא-יהודיים ובכל זאת, הרי לכם סיפור טוב שאפשר לחלוק עם המשפחה בערב שבועות.

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net